

III Міжнародна науково-практична конференція молодих учених та студентів «Філософські виміри техніки» (PDT-2022)

Чорнобильської АЕС. Уже в 1964 році Ірина Пап входить в двадцятку найкращих жінок-фоторепортерів світу за версією німецького довідника з історії фотографії [1].

Ірина Пап також відома як обдарований педагог, яка на початку 1970-х відкрила професійну школу журналістики при Союзі журналістів України. Це взагалі чи не перша професійна фотошкола в УРСР, адже в ті часи фотографічна освіта була відсутня як така. Фотографів готували хіба що професійно-технічні училища на дуже елементарному рівні. Ірина ж взялася за справу серйозно. Там проводились лекції та майстер-класи знаменитих фотографів, а також повноцінні портфоліо-рев'ю. Інститут не був офіційним освітнім закладом, але випустив чимало професіоналів. Серед них – Віктор Марущенко, Валерій Керекеш, Сергій Пожарський та інші [2]. Ірині Пап вдалося виростити високі професійні стандарти та, в результаті, виховати нове покоління українських фотографів.

На жаль, оцифрованих знімків Ірини Пап дуже мало – навряд чи навіть тисячна доля її доробку доступна сучасним глядачам. Вона не випускала фотокниг, які можна було би відсканувати – її знімки публікувалися переважно в газетах, а негативи, згідно правил, залишалися в редакціях. Знайти їх зараз дуже проблематично.

Однак частину негативів чудом вдалося зберегти. Фотограф Валерій Милосердов знайшов коробку з архівом буквально в купі будівельного сміття, коли у 1991 році влаштувався в редакцію газети «Ізвестія». Коли його провели у напівзакінчену фотолaboratorію, де колись працювала відома фоторепортерка, він знайшов коробку з акуратно складеними підписаними негативами Ірини Пап [2]. Схоже, що всі ці знімки були відібрані Іриною суто «для себе», свого роду особиста колекція. У них – історія радянської України. На основі цього архіву було організувано чимало ретроспективних виставок. Валерій Милосердов і онука фотографки Христина Кармінська продовжують регулярно викладати унікальні знімки на фейсбук-сторінці. Зараз відскановано близько тисячі зображень. У 2020 році Ірина Пап увійшла до числа 300 авторів у книзі «Світова історія жінок-фотографів» (*Une histoire mondiale des femmes photographes*) [3].

Працюючи фотокореспонденткою популярної тогочасної газети, Ірина Пап фотографувала безліч відомих осіб того часу – політиків, науковців, спортсменів. Її фото зафіксували економіку та побут 1950-1960-х років: будівництво київського метро і Чорнобильської АЕС, як «виростали» «хрущовки» та з'явилися перші «Запорожці»... Зрозуміло, що така робота передбачала багато ідеологічних обмежень, але попри все, Ірині вдалося зберегти правдивість у своїх знімках. Ця мініатюрна жінка тягнула на своїх плечах не тільки кілограми фототехніки, а й фактично всю фотографічну освіту радянської України. Її об'єктив чудово вхопив дух часу, а з її школи вийшли десятки визначних українських фотографів.

Література

1. Ірина Пап – одна з найвідоміших жінок-фотографів світу. URL: <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/9651>
2. Сімчук О. Ірина Пап – найвідоміша жінка-фотограф УРСР. URL: <https://amnesia.in.ua/iryna-pap>
3. Ірина Пап. URL: <https://56store.com.ua/catalog/irina%20-pap>

В. Яцишин

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ВНЕСОК ЙОСИПА ТИМЧЕНКА У РОЗВИТОК КІНЕМАТОГРАФУ

V. Yatsyshyn

IOSIP TYMCHENKO'S CONTRIBUTION TO THE DEVELOPMENT OF CINEMATOGRAPHY

III Міжнародна науково-практична конференція молодих учених та студентів «Філософські виміри техніки» (PDT-2022)

Ім'я українського винахідника кінематографу Йосипа Тимченка нині мало кому відоме. Селянин-кріпак, механік-винахідник, вчений-самоук, першовідкривач кіно, який випередив французьких винахідників і залишився у тіні.

Народився Йосип Тимченко (1852-1924) на Харківщині у родині селянина-кріпака. Закінчивши церковно-парафіяльну школу, у чотирнадцятирічному віці батько віддав його на навчання до Олександра Едельберга у механічну майстерню Харківського університету. За сім років своєї праці у майстерні юнак заслужив репутацію справжнього майстра точної механіки [1]. Невдовзі доля завела Йосипа Тимченка до Одеси, де він працював робітником у Товаристві пароплавства та торгівлі, а вже з 1880 року очолив механічну майстерню Одеського (тоді Новоросійського) університету.

Для втілення великої кількості своїх задумів винахідник пішов на ризик, узявши велетенський кредит на будівництво сучасної тоді великої майстерні. Ризик виправдав себе, оскільки майстерня отримала велику кількість приватних замовлень. Там він облаштував обсерваторію, метеорологічну станцію, а у 1890 році розробив масштабний проєкт підігріву і подачі лікувальних грязей Куяльницького курорту на Одещині.

За різні винаходи вже на той час Й. Тимченко отримав чотири золотих і три срібні медалі міжнародних виставок. Він – автор оригінальних автоматичних метеорологічних, фізичних і астрономічних приладів, зокрема пристрою для перевірки манометрів парових котлів (1875 р., до того їх возили перевіряти в Шотландію); електричного годинника; електричного сигналізатора для телеграфних дротів та апарату для визначення пошкодження рейок на залізниці; корабельних двигунів; брав участь у створенні першої моделі автоматичної телефонної станції Фрейденберга; апаратів для аналізу стробоскопічних явищ; механічних програмних пристроїв для Одеської обсерваторії; спеціальних приладів та інструментів для мікрохірургії в офтальмології та багато інших [2].

Проте найважливішою сторінкою діяльності Йосипа Тимченка є його внесок у розвиток кінематографу. Історія кіно почалася понад сто років тому, коли людство вперше побачило справжнє диво – «рухомі фотографії». Першовідкривачами західноєвропейського кіно вважаються французькі винахідники брати Огюст і Луї Люм'єри, які запатентували свій кіноапарат 13 лютого 1895 року. Так вважає весь світ. Проте, деякі дослідники, а з ними і історик кіно Г. Островський, стверджують, що кіно винайшов Йосип Андрійович Тимченко, механік-самоук Одеського університету [3].

1893 року (за два роки до відкриття братів Люм'єрів та за три місяці до презентації кінескопа Томаса Едісона у Нью-Йорку) Йосип Тимченко разом з фізиком М. Любимовим винайшов і сконструював прототип сучасного кінознімального апарату та апарату для кінопроекції. Тоді ж він здійснив перші кінозйомки – зафільтував вершників і металників списів. У листопаді та грудні 1893 року у готелі «Франція» (Одеса), на розі вулиці Дерibasівської та Колодязного провулку вихідець із Харківщини провів публічну демонстрацію двох фільмів, знятих кінескопом на іподромі – «Вершник» та «Металник списа». Це були перші українські хронікальні сюжети [4]. Самого слова «кіно» тоді ще не існувало, а місцева газета «Одеський листок» захоплено повідомляла про відкриття художньої виставки «живих фотографій», які приводить у дію електрична машина. Перших глядачів дивувало дві речі: на скільки геніально простим був пристрій, і те, що Йосип Тимченко не мав жодної спеціальної освіти, лише три класи церковно-парафіяльної школи.

На IX з'їзді дослідників природи та лікарів російської імперії у Москві 9 січня 1894 року Й. Тимченко за допомогою свого апарату демонстрував зображення на екрані. Учасники з'їзду схвально сприйняли апарат Тимченка й висловили подяку винахіднику за його оригінальну роботу, але ніхто не подумав запатентувати апарат. Йосип Андрійович був настільки захопленим своїми справами в майстерні Одеського університету, що мало звертав уваги на «другорядний» винахід [3]. «Кінескоп» Й. Тимченка досі зберігається в сховищах політехнічного музею в Москві.

III Міжнародна науково-практична конференція молодих учених та студентів «Філософські виміри техніки» (PDT-2022)

40 років свого життя Й. Тимченко присвятив роботі в університеті, а останній період свого життя провів у злиднях. У 1909 році керівництво університету звільнило видатного механіка та забрало побудовану ним двоповерхову майстерню для перепрофілювання під протичумну лабораторію. Проте з початком Першої світової війни його розум раптом знову став потрібним імперії і йому повернули майстерню. У той час Тимченко сконструював верстат, який виготовляв патрони втричі швидше як існуючі. У 1920 році радянська влада розформувала Одеський університет. Колишній кріпак звертався до радянського уряду з проханням повернути йому власний дім і його майстерню, та робітничо-селянська влада відмовила «буржуєві».

Отже, Йосип Тимченко – людина неймовірного таланту, вчений-самоук, винахідник, український першовідкривач кіно, який залишив помітний слід в історії світової науки і техніки, а для нащадків – величезні плоди своєї праці.

Література

1. Черкаська Г. Йосип Тимченко. URL: <https://uamodna.com/articles/yosyp-tymchenko/>
2. Бровець З. Йосип Тимченко – славетний український винахідник, нахабно привласнений москалями (170 років тому). URL: <http://ukrpohliad.org/blogs/josyp-tymchenko-slavetnyj-ukrayinskyj-vynahidnyk-nahabno-pryvlasnenyj-moskalyamy-170-rokiv-tomu.html>
3. Український кінематограф // <https://sites.google.com/site/ukraienskiykinematograf/>
4. Йосип Тимченко – винахідник кінематографу. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=wkKaGhURXog>